

God udvikling for rastende vandfugle i den danske del af Vadehavet

Omkring 6700 Pibeænder ud for Kongeåen, 2000 Ederfugle ved Langli samt 3000 Strandskader på Mandø og 4800 nord for Esbjerg Havn var blot nogle få af de fugleflokke, der blev set ved dette års midvintertælling i Vadehavet. Regelmæssige optællinger af fugle i området har stået på siden 1979, og de indgår i en samlet overvågning af fuglelivet i samarbejde med Tyskland og Holland, koordineret gennem det trilaterale overvågningsprogram (TMAP). Optællingsprogrammet for Vadehavet omfatter tællinger ved springflod på en række lokaliteter (deraf fem i Danmark) og totale tællinger tre gange om året, hvor hele Vadehavet søges dækket af et stort antal optællere (i Danmark ca. 20). Desuden gennemfører hvert land specialtællinger, hvor vi i Danmark har udført regelmæssige tællinger fra flyvemaskine – frem til omkring 1990 med én tælling om måneden og siden 2-3 gange om året. Tællingerne foretages af DMU i samarbejde med Miljøcenter Ribe, lokale DOF-folk og andre interesserede.

Resultaterne af tællingerne publiceres løbende, og ud fra materialet er det for det danske Vadehav undersøgt om den forvaltning for trækfugle, der har fundet sted siden Vildtreservat Vadehavet

blev etableret i 1979 er tilstrækkelig. Hvis den er, bør antallet af fugle af de forskellige arter 1) være stigende eller i den mindste stabilt, eller 2) være reguleret af andre faktorer end lokal menneskelig påvirkning. Faktorer, som vi betragter som uafhængige af lokal menneskelig aktivitet, er i denne sammenhæng f.eks. arternes totale bestande, deres ynglesucces, og indeks for fødeplanternes primærproduktion. Biomassen af blåmuslinger er derimod afhængig af menneskelig aktivitet i form af fiskeri. Oplysninger om disse faktorer var dog kun til rådighed for nogle af arterne i analysen.

Af de 17 undersøgte trækfuglearter viste otte et stigende antal, seks var stabile (dog faldt Ederfugl efter 1993), og én art (Gråand) optrådte i faldende antal; for to arter (Krikand, Islandsk Ryle) var tendensen usikker. I alt 10 af arterne viste tydelige sammenhænge med en eller flere faktorer: Knortegås og Gravand med primærproduktionen i Vadehavet (for Gravands vedkommende formodentlig knyttet til mængden af dyndsnegle, der lever af kiselalger); Pibeand, Gråand, Klyde, Strandhjejle og Islandsk Ryle med den totale bestandsstørrelse; Krikand og Spidsand med yngleindeks i Vestpalæarktis (Fig. 1);

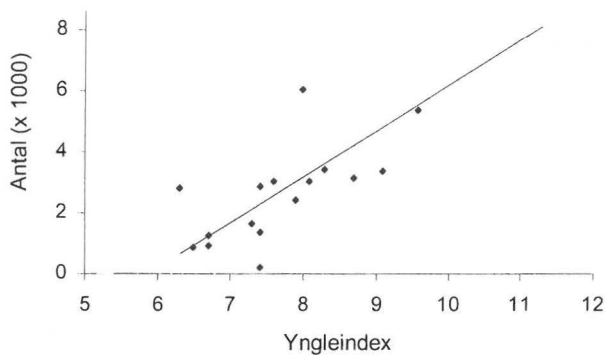

Fig. 1. Antal Krikænder optalt i Vadehavet (1980-2000) i relation til et indeks for den årlige ungeproduktion målt ved indsendte vinger fra jægere (unge fugle/voksne hunner). Antallet af Krikænder er beregnet som gennemsnit af månedlige tællinger i hovedtrækperioden.

og Strandskade med biomasse af blåmuslinger i Vadehavet. For Spidsand og Islandsk Ryle var den angivne sammenhæng dog knap nok statistisk signifikant. For de fire jagtbare arter (Pibeand, Gråand, Krikand, Spidsand) er antallene enten korrelerede med faktorer uden for Vadehavet, såsom den samlede bestand af arten (Gråand, Pibeand) eller med årets ynglesucces (Krikand, Spidsand). Det vil sige, at for næsten alle 17 arter er de opstillede kriterier opfyldt. Det konkluderes derfor, at forvaltningen af Vadehavet må betragtes som tilstrækkelig for de rastende fugles vedkommende.

Analyserne tager ikke højde for, om antallet for de forskellige arter kunne være steget endnu mere eller være faldet mindre, hvis der ingen menneskelig påvirkning havde været. Eksempelvis kunne stigningen for Strandskaden måske have været større og faldet for Ederfugl mindre uden muslingefiskeri.

Tællingerne i det samlede Vadehav af 34 vandfuglearter gennem 19 år viser stigninger for 8 arter, stabile forekomster for 11, nedgange for 12 og fluktuerende antal for 3 arter. Det er især de fiskeædende arter som Skestork og Skarv, der er gået frem, hvorimod muslingeædende arter er gået tilbage. Det er bl.a. effekterne af et omfattende muslingefiskeri i det hollandske Vadehav, som stadig påvirker bestandene af Islandsk Ryle og Strandskade. Ser vi på udviklingen specielt i det danske Vadehav, er forholdsvis flere arter

Tabel 1. Udviklingstendenser for 34 rastende fuglearter i de forskellige dele af Vadehavet i perioden 1987/88-2005/06. VH: det totale Vadehav, DK: det danske Vadehav, SH: det slesvig-holstenske Vadehav, NS: det neder-saksiske Vadehav, og HL: det hollandske Vadehav. For hvert delområde vises antallet af arter, der udviser den angivne tendens.

Tendens	VH	DK	SH	NS	HL
Stigende	8	12	7	3	15
Stabil	11	7	10	14	11
Faldende	12	5	15	13	4
Fluktuerende	3	10	2	4	4

gået frem – nemlig 12 – hvorimod kun 5 arter er gået tilbage i antal. Udviklingen i det hollandske Vadehav er tilsvarende gunstig, mens udviklingen i Slesvig-Holsten og Nedersaksen er mindre tilfredsstillende. Baggrunden for disse forskelle kendes ikke, men vil blive undersøgt i de kommende år.

Resultaterne af undersøgelserne i det danske Vadehav og af tællingerne under den trilaterale overvågning støtter således hinanden og viser, at de fleste rastende trækfuglebestande i det danske Vadehav har klaret sig godt.

Resultaterne fra de trilaterale optællinger i Vadehavet bliver løbende opdateret på http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Migratory_birds.html.

*Karsten Laursen, John Frikke, Ole Thorup,
Ole Amstrup Mogens Bak, Kim Fisher
og Lars Maltha Rasmussen*

Blew, J.K.G., K. Laursen, M. van Roomen, P. Südbek, K. Eskildsen & P. Potel 2007: Trends of waterbird populations in the International Wadden Sea 1987-2004: An update. Pp. 9-31 i B. Reineking & P. Sübeck (red.): Seriously declining trends in migratory waterbirds: causes, concerns, consequences. – Wadden Sea Ecosystem No. 23, Common Wadden Sea Secretariat, Wadden Sea National Park of Lower Saxony, Institute of Avian Research, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven, Germany.

Laursen, K. & J. Frikke 2006: Assessment of sustainable management of staging waterbirds in the Danish Wadden Sea. – *Wildfowl* 56: 152-171.

Ismågen – det 21. århundredes Dronte?

Af en eller anden grund har Østgrønland altid tiltrukket franske forskere. Adskillige stednavne vidner om tidlige opdagelsesrejsende, og flere fulgte i det 20. århundrede, herunder gruppen GREA, som har gennemført næsten årlige ekspeditioner til Nordøstgrønland siden 1979. Især har Benoît Sittler m.fl. siden 1988 fulgt bestanden af lemminger og deres prædatorer på Traill Ø i den sydlige del af Nationalparken i Nord- og Nordøstgrønland. Og i 2003 fik vi mulighed for at arbejde i den nordlige del af nationalparken, hvor Ismågen hurtigt kom i fokus.

En Ismåge var som ventet det første dyr vi så, da vi 26. juli 2003 landede på Station Nord, hvor der ellers kun er nogle få Sandløbere og lemminger. Men Ismågerne yngler ikke hvert år, og vi var derfor glædeligt overraskede over at finde 150 adulte Ismåger i kolonien 2-3 km fra stationen, det hidtil største antal. Allerede efter første nat havde vi mærket 62 unger med farve- og metalringe!

Nogle dage senere var vejret så godt, at vi kunne besøge Henrik Krøyer Holme i polyniet Nordøstvandet ud for kysten. Her er der tidligere fundet ynglende Imåger, Rosenmåger, Sabinemåger, Gråmåger og Ederfugle – og ofte set hvalrosser, isbjørne og grønlandshvaler! I den kendte koloni på den midterste ø var der som tidligere ca 135

ismågereder, mens vi på nordøen fandt ca 150 reder, den hidtil største koloni i Grønland. Herefter stod det klart, at 2003 havde været et rekordår for Ismåger i Grønland med 1000 adulte og 350 reder alene i de tre kolonier, som vi besøgte, og vi fik mærket i alt 270 unger.

Det følgende år var vi igen på vej mod Henrik Krøyer Holme ombord på sejlbåden Tara V, men vi måtte opgive få sømil fra øerne pga. tæt drivis. Turen var dog ikke forgæves, for vi så Ismåger overalt i storisen nord for Danmarkshavn, og vi spurgte os selv, hvor mange der var, hvor de kom fra, hvor de trak hen, og hvor længe de opholdt sig i isen ud for Nordøstgrønland. Ideen til et langsigtet program tog form, men det varede tre år før det hele var på plads, så vi i 2007 kunne påbegynde et satellitmærkningsprogram.

Vi havde syv sendere med solceller og fem med batterier, så vi var sikre på at få data også fra de mørke måneder nord for Polarcirklen. På trods af, at Ismågerne ikke yngede ved Station Nord dette år, og at næsten alle rederne på Henrik Krøyer Holme blev tømt af isbjørne, lykkedes det os at fange 13 adulte og forsyne dem med sendere. Spændingen var næsten uudholdelig i dagene herefter, men alle senderne fungerede, og vi fik snart de første meldinger: nr 23 er nord for Svalbard, nr

Trækvejene for de fleste af de Ismåger, som blev forsynet med satellitsendere i Nordgrønland i 2007. Fuglene trak samme vej tilbage til ynglepladserne i marts-maj og havde besat kolonierne i juni.

56 er tilbage i kolonien efter at have tilbagelagt 800 km på nogle få dage, mens nr 29 og 55 synes at besøge nogle ukendte kolonier...

Mængden og kvaliteten af data var utroligt gode. I det år, der fulgte, var vi klistret til vores computere, mens nye og uventede data tikkede ind og et detaljeret billede af trækkets fænologi, trækvejene, spredningen, raste- og overvintringsområderne, habitatvalget og meget andet fra de iskolde polare områder langsomt tegnede sig for os i vores varme kontorer. Efter blot et år havde vi 28000 positioner mellem Beringsstrædet og Labradorhavet.

Det var oplagt også at se på disse data ud fra en beskyttelsesvinkel: hvordan vil Ismågerne reagere på den smeltende havis, når isens udbredelse næsten hvert år sætter nye bundrekorder? Det vil vi fokusere på i de kommende år. I 2008 fik vi

sat yderligere fem sendere på, og tilsvarende projekter på Svalbard og i Rusland bidrager også til vores viden. Takket være satellitsenderne har vi opdaget 11 nye, formodede kolonier i Grønland; syv af dem blev checket af David Boertmann m.fl. i 2008, og de havde alle ynglefugle. En af dem, med 200 fugle, er den hidtil største koloni på en nunatak.

I Canada er 85% af de ynglende Ismåger forsvundet i løbet af de sidste 20 år, og der er international opmærksomhed på arten, som der for nylig er udarbejdet en forvaltningsplan for. Udviklingen i Grønland er dårligt kendt, men en stor koloni på en nunatak syd for Scoresby Sund har oplevet en tilsvarende nedgang siden 1984, og det er usandsynligt, at arten kan overleve den totale bortsmeltning af sommerisen i Polhavet, som de fleste klimamodeller forudser vil ske midt i århundredet.

Modsat isbjørnen, som er blevet et ikon for hele klimaproblematikken, har Ismågen ikke haft megen opmærksomhed, men det kan ændre sig i fremtiden, hvis nedgangen fortsætter. Verdensbestanden er på kun mellem 8000 og 11500 par, og arten kan meget vel blive det første offer for de globale klimaændringer, der slår hurtigst og voldsomt igennem i Arktis. Måske studerer vi de sidste eksemplarer af vort århundredes Dronte?

*Olivier Gilg, Brigitte Sabard og
Adrian Aebischer (gearctique@free.fr)*

Se også www.seaturtle.org/tracking/?project_id=233

Artiklen er bearbejdet og oversat af Hans Meltofte.

Gilchrist, G., H. Strøm, M.V. Gavrilov & A. Mosbech
2008: International Ivory Gull conservation strategy
and action plan. – CAFF Tech. Rep. No. 18.